

Hamla dina träd

Så här gör du

Att skära grenar på träd för att samla löv till djuren är det äldsta sättet att skaffa vinterfoder på. Det gjordes långt innan man började skörda hö. Det hade många namn i olika delar av landet, men kallas nu allmänt för att hamla. Nu menar vi alltså själva beskärningen, och inte lövtäkten, eftersom det är mycket sällsynt idag att någon tar tillvara lövet till foder. Träden blir av hamlingen karaktäristiska, och kan bli mycket gamla. De blir något av levande fornminnen som visar på en uråldrig tradition, samtidigt som de hyser en spännande biologisk mångfald. Det är mycket att tänka på vid hamling, särskilt om det har gått en tid sedan senaste beskärningen. I denna artikel får du tips om hur du kan göra.

Historia och funktion

Bryta löv heter det ännu på vissa håll, och det var nog det tidigaste sättet att samla löv. Man bröt kvistar och repade löv på buskar och småträd som man kunde nå från marken. Detta förekom säkerligen redan på bondestenåldern. När man under järnåldern började vinterställa sina djur i stor utsträckning behövdes mycket mer vinterfoder, och då började man skörda hö på stora arealer. Men mycket av höet var näringsfattigt och behövde kompletteras med löv för att djuren skulle få i sig det de behövde.

Övre bild: I alléer och parkanläggningar hamlades det mycket träd förr. Under de senaste decennierna har de ofta försumats och blivit mycket höga och grova. Lindarna på bilden har restaureringshamlats efter mycket lång tid. Då blev man tvungen att kapa dem flera meter ovanför den gamla hamlingspunkten. Annars hade de tagit stor skada. Nu blev de mycket vitala efter restaureringen, och skjuter skott långt ner längs stammen. Foto Andreas Furustam

Undre bild: Att hamla regelbundet gör arbete enklare och är mycket bättre för träden. Foto Sune Broman

Därför behövdes det även mycket mera löv. Nu fick man börja skörda löv på andra sätt, dels med redskap som lövkniv och yxa, och dels högre upp på träden. Antingen fällde man hela träd och tog hand om allt löv, eller så topphögg man träden för att sedan skörda lövet på de träden med jämna mellanrum. Så var hamlingen uppfunnen. Det var inte bara här i norra Europa som hamlingen slog igenom, och var det har börjat kan man fråga sig, men man ser hamlade träd i de flesta världsdelar och kulturer.

Hamlingen hade flera funktioner:

- 1- ett smakligare löv jämfört med löv som sitter närmare marken.
- 2- man kunde skörda löv från samma träd under hundra eller flera hundra år. Detta blev extra viktigt i trakter och tider när landskapet avskogades.
- 3- Eftersom hamlingen skedde ovanför djurens beteshöjd kunde de inte beta av skotten.
- 4- Träden hölls små av hamlingen vilket gav ljus åt markens höproduktion.
- 5- Man fick en stor mängd ved av grenar och avbetade kärvar.

Hamlingen var så viktig att man ofta tog med sig de viktigaste trädslagen för att plantera när nya gårdar uppstod. Det är en av anledningarna till att det ofta växer lind och ask i gårdsmiljöer även där de inte finns i omgivningarna.

Lövtäkten var mycket omfattande ända fram till slutet av 1800-talet då vallodling på åkermark slagit igenom. Sedan kunde näringsrikt hö produceras i tillräcklig mängd för djuren, och då minskade hamlingen snabbt. Först slutade man hamla de trädslag som gav minst volymer och minst näringsrikt löv, som björk och asp. Därför ser man inte många gamla hamlade träd av dessa arter idag. Man fortsatte på många ställen att hamla de bästa träden några decennier till, främst ask och lind, och särskilt om de stod i gårdsmiljön. Det är därför många av de kvarvarande gamla hamlingsträden är just askar och lindar som står nära gårdarna, eller som vårdträd.

Att så stor del av träden i parker, alléer och trädgårdar har varit hamlade, eller fortfarande beskärs, har också sin bakgrund i traditionen med lövtäkt. •

Förr präglades stora delar av landskapet av hamlingen. Ångar med så här mycket hamlade träd var då en vanlig syn. Foto Karin Olsson

Björk hamlades i stor omfattning förr, men det finns inte många kvar, och de som ännu lever går inte att restaureringshamla. Foto Karin Olsson

Det blir både löv och ved vid hamling. På bilden är det en bok som hamlats. Foto Ingvar Claesson

Trädens natur- och kulturvärden

Ett hamlat träd blir angripet av röta vid hamlingspunkterna, och blir därför så småningom ihåligt. Detta gör dock inte att trädet blir sjukt eller kortlivat. Oftast är det ofarliga rötsvampar som bara lever på kärnveden, vilket inte sätter ner trädets vitalitet. Istället blir regelbundet hamlade träd ofta mycket äldre än motsvarande träd som aldrig hamlas. Att hamlade träd växer väldigt sakta gör att träden får kapacitet att satsa på att försvara sig mot aggressivare svampar. Dessutom är regelbundet hamlade träd så små att de står stadigt i stormar. Ihåligheten är grunden till en stor del av de hamlade trädens naturvärde. De lever under långa tider med ihålighet, och ger därför ett perfekt livsrum åt mängder av insektsarter, men även för fladdermöss, fåglar m.m.

Den andra delen av mångfalden på lever på barken. Eftersom träden efter många hamlingar blir alltmer knotiga och grovbarkiga blir det en mycket bra miljö för många arter av lavar och mossor. Många av dessa är så kräsna att de inte kan växa på ett träd förrän det är en bra bit över 100 år gammalt. Eftersom hamlade träd blir extra gamla hinner de samla på sig många fler arter.

Tänk på att spara även döda och döende hamlade träd då de har stora biologiska värden även som död ved. Om du måste ta ner döda träd för att det är risk för skada på människor eller byggnader så är det väldigt värdefullt om du lägger stammen på en solig plats där den kommer göra nytta under många år för dess invånare.

Som kulturspår är de hamlade träden ett mycket spännande inslag i landskapet, som visar på en mycket lång tradition av lövtäkt. De hamlade träden blir ett slags levande fornlämningar. •

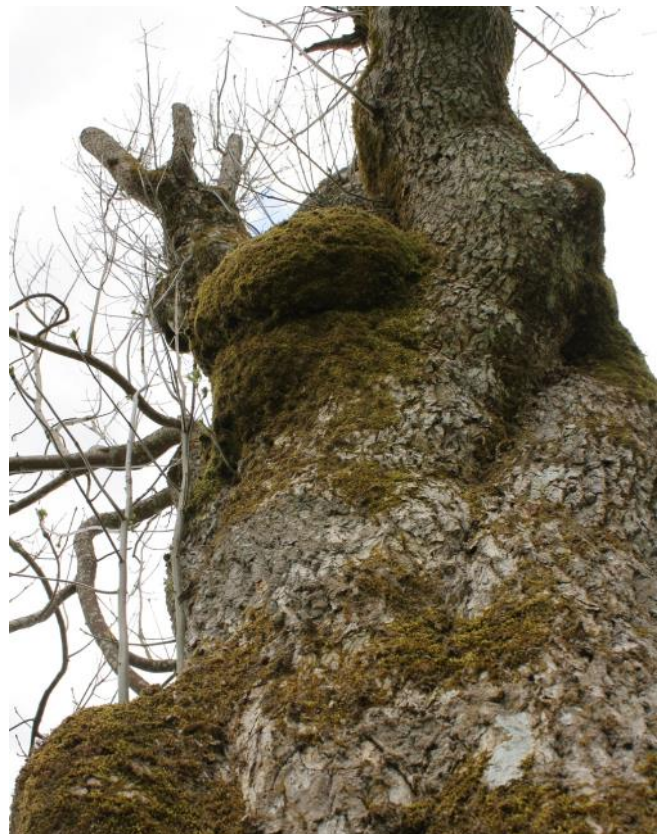
Alléerna var oftast hamlade förr. Hamlade träd står stadigt längs vägen. De bidrar till mångfalden och landskapsbilden. Foto Andreas Furustam

Den rödlistade almlaven växer helst på gamla hamlade askar. Foto Ingvar Claesson

Vårdträd har ofta hamlats. Foto Marina Bengtsson

Efter många hamlingar bli trädet knotigt, ihåligt och får grov bark. Då blir det livsutrymme åt många andra arter. Foto Ingvar Claesson

Redskap och säkerhet

De traditionella redskapen för hamlning är lövkniv och yxa. De kan fungera bra idag också, men du står inte alltid säkert på en stege när du svingar en lövkniv, och det händer många olyckor förr. Att använda moderna grensågar är oftast bättre. De är både effektiva och lättare att hantera säkert. Stångsåg är förstås bra att börja med, så att man kan kapa så mycket som möjligt från marken, utan att utsätta sig för mer risker än nödvändigt på stege.

Grövre grenar och toppar bör du fästa ett rep i och bara såga av delvis, för att sedan klättra ner och knäcka av från marken genom att dra i repet. Annars är risken stor att de faller på stegen eller på dig när du kapar av dem.

Stegen ska man alltid sätta fast med ett spännband runt trädet, så att den står extra stadigt.

Är grenarna för grova för handkapning så är det skylift eller skördare som gäller. Motorsåg ska aldrig användas från stege, eller om du befinner dig i trädet. Det är helt livsfarligt! Vid motorsågsarbete i skylift på annans mark än din egen måste du ha motorsågsutbildning, nivå E. Om det finns en skördare i närheten för skogsavverkning kan det vara värt att höra sig för om möjligheten att få dina träd hamlade. En del skördarförare är duktiga på att kapa träd högt. Men det är då mycket viktigt att kapsnittet inte kommer för lågt, och att det blir livgrenar kvar (se nedan). •

En lövkniv eller röjkniv är det traditionella redskapet vid hamlning. Foto Roy Johansson

En modern grensåg är väldigt effektiv och säker vid hamlning. Vid förstagångshamlning kapas toppen ovanför minst 2 grenvarv, och alla grenar under den punkten sparas som livgrenar.. Foto Sune Broman

Vid restaureringshamling behöver man ofta använda skylift för att komma tillräckligt högt. Det är viktigt att kapa grenarna ovanför minst 1-2 grenvarv, och spara alla levande grenar under kapställena. Foto Karin Olsson

Med en bra stångsåg kan mycket av hamlningen göras från marken. Att det blir små barkfläckningar gör inget. Foto Roy Johansson

Olika trädslag

Alla trädslag kan hamlas, och har använts för hamling förr, även om vissa är betydligt lättare att jobba med. En del var särskilt populära p.g.a. näringsrikt löv. Hur de olika arterna tål hamling varierar mycket, och även en enskild art kan reagera väldigt olika beroende på grentjocklek, ålder och genetiska förutsättningar. Så det finns inte ett råd som fungerar i alla lägen. Exempelvis är lönn mycket tålig att hamla när den är ung, eller om grentjockleken inte är större än några cm vid beskärningsstället. Däremot är de mycket känsliga för restaureringshamling när grenarna hunnit bli grövre. Man ser allt för ofta lönnar i trädgårdar där ägarna försökt hamla träden genom att kapa ner grenarna nära huvudstammen, så att kapnsnitten är 20 cm eller större, och sådana träd dör oftast snart därefter.

Generellt kan man säga att lind är det tåligaste trädet och asp det känsligaste. Däremellan finns i en ungefärlig fallande skala; alm, ask, klibbal, sälg, oxel, bok, lönn, gråal, ek, björk och rönn. Lind kan ofta skjuta skott från stammen och väldigt grova grenar, medan asp aldrig kan skjuta skott från annat än de allra minsta skotten.

Precis som det skiljer mycket mellan hur olika träd reagerar på hamling, så finns det många olika åsikter och sanningar om hur hamling och beskärning bör göras. Så bli inte förvånad om du hör andra synpunkter och idéer. Men du bör inte beskära kraftigare än vad som beskrivs här, eftersom risken är stor att trädens livslängd då skulle minska drastiskt. •

Alla trädslag kan hamlas. Men på känsligare arter som björk måste rikligt med livgrenar sparas. Ca 50% av grenverket ska vara kvar vid varje hamling. Kapa alla grenar som växt sig höga. Foto Ingvar Claesson

Ask är ofta det vanligaste trädslaget bland de gamla hamalde träd som finns kvar. Foto Karin Olsson

Lindar kan ofta skjuta skott även från stammen och grova grenar. Foto Sune Broman

Askskottsjukan

Sedan några år har askskottsjukan spridit sig i Sverige, vilket komplicerar skötseln av askar en del. Det är en svamp som sprider sina sporer via luften, så spridningen är inte möjlig att förhindra. Däremot är det en varierad motståndskraft mellan olika individer, så det är väldigt värdefullt att spara så mycket askar som möjligt, för att det ska finnas kvar en stor genetisk variation.

Svampen angriper blad och årsskott, och kan sedan vandra in i grenar och stam, och till slut döda trädet. De träd som drabbas mest är i allmänhet yngre träd som växer fort. Medan träd som växer sakta ofta står emot angreppen bättre. Träd som hamlas regelbundet verkar hittills också klara sig i genomsnitt något bättre. Så det finns ingen anledning att sluta hamla askar regelbundet. Men det är viktigt att inte hamla alla sina askar samma år, eftersom angreppen verkar vara väldigt olika. Året efter hamling består hela grenverket nästan bara av årsskott, och blir det då ett stort angrepp kan trädet dö snabbt.

Restaureringshamling av ask bör ske med väldigt stor försiktighet. Avlastningsbeskäring kan dock vara värdefullt. Om inte annat är det intressant att enstaka träd beskärs, så att man kan se vilken skötsel som är lämpligast nu när askskottsjukan finns här. Dessutom är alternativet till hamling ibland att trädet riskerar att blåsa ner eller att det måste avverkas för att det blir för stort, och då är det naturligtvis bättre att avlastningsbeskära eller restaureringshamla.

Att förstagångshamla ask bör vi fortsätta att göra, även om många av dem kommer att dö av sjukan. •

Typiska tecken på askskottsjukan: Bruna och torra årsskott som är angripna från spetsarna. Foto Ingvar Claesson

Hamlad ask med askskottsjukan. Typiska tecken är många döda fjolårsskott. Vid kraftig restaureringshamling kan risken för större skador av askskottsjukan öka, om man har oturen att det blir ett stort angrepp året efter hamlingen, då trädet enbart har känsliga årsskott. Foto Vikki Bengtsson

Hamlingens grunder

Ett begrepp som alltid är mycket viktigt att tänka på vid all hamling är "livgrenar" eller "dragare". Det är grenar eller kvistar som man sparar för att trädet ska ha en del löv som kan slå ut på våren efter hamlingen. Annars blir de helt kala till långt fram på sommaren, vilket försvagar dem då de förlorar en halv säsong energiintag.

Ju känsligare arten är, eller ju grövre grenarna är vid kapningsställena, desto mer livgrenar måste sparas för att trädet ska bevara sin vitalitet. Men även de tåligaste arterna och individerna mår mycket bättre om du sparar en del livgrenar vid hamlingen. Du ska aldrig "städa" trädet från alla kvistar för att det ska se snyggare ut.

Det är också viktigt att inte kapa grenar ända intill stammen. När man beskär frukt- eller parkträd lär man sig att kapa grenar just utanför grenkragen för att barken ska valla över. Men då tar man bort skottskjutningsförmågan vid den punkten. Vid hamlingen ska du tänka tvärtom, eftersom du vill gynna en riklig skottskjutning. Därför ska du aldrig kapa en gren ända nere vid grenkragen. Kvistar som är bara någon cm grova kan kapas väldigt nära, men å andra sidan bör många av dem sparas som livgrenar. Ju grövre grenarna är desto längre stumpar ska sparas. Är de 10-15 cm grova bör man spara minst en meter, och det är väldigt värdefullt att kapa ovanför en levande sidogren, som då bör sparas som livgren. Ofta måste man kapa flera meter ovanför det gamla hamlingsstället när grenarna hunnit bli grova, för att det ska bli tillräckligt med livgrenar kvar.

I naturen bryts ofta grenar och toppar av snö och storm. Därför är träden anpassade att tåla fläkningar. En fläkning stimulerar trädets förmåga att skjuta nya skott. Därför ska du inte vara rädd för att det blir mindre fläxskador på grenarna när du hamlar. Det är mycket bättre att spara en grenstump med en fläxskada än att kapa ner stumpan nedanför fläkningen. Och det blir inte större svampangrepp efter fläkningar heller. Däremot är det dåligt med väldigt stora fläxskador. Det syns tydligt på träd som blåser sönder så att grova grenar fläker ner på stammen, att det sätter ner trädets vitalitet kraftigt.

Traditionellt utfördes hamlingen främst under augusti och september, efter höskörden i ängarna. Det är lämpligt nog också en mycket skonsam period för träden.

Vid första-gångshamling bör man kapa topparna ovanför grenklykor, och spara alla grenar under den punkten som livgrenar. Foto Marina Bengtsson

Regelbundet hamlade träd behåller löven något längre på hösten, jämfört med andra träd. Så man kan ibland skörda löv in i oktober.

När du hamlar i augusti eller september hinner trädet förbereda en del av nästa års skottskjutning redan på hösten, så att det kommer igång tidigare nästa år. Om du väntar med att hamla till vintern kommer träden inte att skjuta skott förrän långt fram på sommaren. Om du inte har möjlighet att göra det annat än på vintern så bör du spara extra mycket livgrenar. •

Lind är det tåligaste trädet, men du bör ändå spara livgrenar och korta grenstumpar, även vid regelbunden hamling. På andra trädslag är det ännu viktigare att spara livgrenar. Foto Sune Broman

Spara alltid stumpar vid hamling! Se motsatsen på bilden där de två grenarna vid förra hamlingen kapades vid grenkragen, och där barken nu börjat valla över. Där har det inte kunnat skjuta nya skott vilket vi hade önskat. Foto Roy Johansson

Förstagångshamling

Ett regelbundet hamlat träd blir ofta mycket äldre än ett ohamlat, trots att det lever med innanröta under nästan hela livet. Orsaken till det långa livet är främst att det inte blåser omkull när det har en liten krona. Men förr eller senare dör det trots allt, och under de senaste 150 åren har mångdubbel-t fler dött än vad som har nyhamlats. Därför är det mycket värdefullt att hamla nya träd som kan bli efterträdare till de gamla.

Första gången du topphugger ett träd bör det vara mellan 5-10 cm på kapningsstället, som bör vara på mellan 2,5 till 4 meters höjd. Det behöver vara över älgbeteshöjd, men inte så högt att det blir orimligt svårt att sköta den regelbundna

hamlingen i framtiden. Du bör alltid eftersträva att kapa ovanför minst 2 grenvarv, och spara alla grenar under kapningsstället helt och hållet. På de känsliga arterna asp, björk och rönn ska ungefär 50% av lövverket sparas, medan det kan räcka med enstaka kvistar på lind. Lind skjuter bra från stammen på unga träd, men de skotten kommer i kompakta knottor, som bara har fäste under barken, och lätt kan brytas av, så det är ändå viktigt att spara livgrenar som kan bli en stabil bas för en krona.

Alla träd kommer inte att lyckas bra, eftersom skottskjutförmågan varierar mellan individerna, så topphugg gärna några extra. •

Ask sommaren efter en förstagångshamling. Observera hur mycket långa livgrenar som sparas. Avstå från att snygga till den! Den mår bra av sina livgrenar, men de kan kortas in efter ett par år, eller vid nästa hamling.

Till höger samma ask fem år senare, året efter andra hamlingen, då de ursprungliga livgrenarna också kortats in. Foto Ingvar Claesson

Förstagångshamling av större lindar kan göras om de står ljust och har gott om klenare grenar lågt som kan sparas som livgrenar. Andra trädslag är känsligare när de är så grova och bör inte förstagångshamlas då, om inte det enda alternativet är avverkning. Jobbet kan göras från skylift eller av arborist. Foto Marina Bengtsson

Regelbunden hamling

Lövtäkten skedde med 3-10 års mellanrum, beroende på hur snabbt det växer. Våldigt vitala träd av ask och lönn, som står trångt till, kan hamlas så ofta som vart tredje år, medan långsamt växande träd som björk och rönn kan hamlas så sällan som vart tionde år. Ju längre man väntar desto sämre blir skottskjutningsförmågan, så det är inte bra att vänta för länge. Generellt är vart femte år att rekommendera. Det förekom för att lind hamlades med upp till 15 års mellanrum för att man ville ha längre grenar att ta bast till att göra rep av. Eftersom lind är ett så tåligt träd fungerar detta bra, men annars är det snarast att kalla det för restaurering när det har gått så lång tid sedan förra hamlingen, och då får man hantera det lite annorlunda. •

Regelbunden hamling är enkelt att göra från stege, eller med stångsåg från marken. Spara grenstumpar och småkvistar, gärna även några mindre livgrenar. Foto Roy Johansson

Regelbunden hamling ungefär vart femte år ger ett enklare hamlingsarbete och friska träd som är mycket värdefulla för en mångfald av arter. Foto Vikki Bengtsson

Restaureringshamling

Att hamla äldre träd som inte hamlats på länge är en betydligt svårare konst än att göra regelbundna hamlingar. Träden blir betydligt känsligare, och kan reagera väldigt olika, så det är viktigt att du är extra försiktig. Eftersom de gamla hamlade träden är så få idag är det mycket viktigt att så många som möjligt lever tillräckligt länge för att en ny generation hamlingsträd blivit tillräckligt gamla för att alla arter ska klara av att flytta över. Och det tar mer än 100 år för många av arterna!

Men om du helt avstår från restaureringshamling riskerar träden ofta att bli ännu mer kortlivade, eftersom de då lätt blåser omkull, eller bryts sönder av blötsnö och stormar. Många blir också så vidlyftiga att de hotar byggnader. Och det är förstås mycket bättre att restaureringshamla än att tvingas avverka trädet. Vid restaureringshamling kan träden få en väldigt god överlevnad om du gör rätt, medan vid avverkning är dödligheten hundraprocentig...

Restaureringshamlad lönn. Notera att alla grenar kapats 1-2 meter utanför gamla hamlingsstället och att kvistar sparats på alla grenstumpar. De flesta snittytor är inte större än 10 cm. Foto Andreas Furustam

Restaureringshamlad ask. Grenarna är kapade 1-2 meter från det gamla hamlingsstället, och minst en levande gren är sparad på varje grenstump. Detta är absolut max hur hårt man ska beskära en äldre ask vid restaurering. Foto Andreas Furustam

Restaureringshamling går inte att göra på de känsligaste trädslagen som björk, asp eller rönn. De dör med största säkerhet snart därefter. Lönn och sälg, som är lätta att få att vara vitala vid regelbunden hamling, är mycket känsligare för restaureringshamling. Här bör du inte kapa grenar som är grövre än 10 cm, och det måste sparas mycket livgrenar på alla huvudgrenar.

Ask, lind och alm skjuter ofta bra med skott efter drastiska restaureringshamlingar. Men man kan lura sig på att det ser väldigt vitalityt ut. Vid restaureringshamlingen försvinner hela kronan, och då dör motsvarande andel av rotsystemet bort. Då tappar trädets rötter kontakten med sina viktiga symbiossvampar, och istället kan rötter och stam angripas av svampar som trädet har dålig motståndskraft mot. Därför kan de grova rötterna ruttna och trädet ramla omkull efter kanske 20 år, trots att det ännu ser grönt och friskt ut.

Istället bör restaureringshamlingen aldrig ske närmare det gamla hamlingsstället än en meter. Oftast behöver man kapa 2 till 5 meter högre, så att man kan spara minst två grenvarv med livgrenar från varje grövre gren. Kapningsställena ska aldrig vara grövre än 20 cm, helst inte grövre än 15 cm. Ju grövre dimension, desto fler livgrenar bör sparas. •

Avskräckande exempel! Dessa träd har delvis kapats till och med under de gamla hamlingsställena, och inga livgrenar har sparats. De kan skjuta lite skott, men risken är mycket stor att de får en kraftigt förkortad livslängd, om de ens överlever mer än några få år. Foto Vikki Bengtsson

Oxel som har kapats alldeles för lågt ner. Man ser att trädet inte skjutit skott på alla sidor, vilket innebär att barken kommer att falla av på delar av trädet, och det kan inte bli särskilt långlivat. Foto Ingvar Claesson

Ask som har restaureringshamlats med skördare med ett hyfsat resultat. Den har kapats ca en meter ovanför gamla hamlingsstället, och några livgrenar har sparats. Den har skjutit ganska bra med nya skott sedan. Foto Ingvar Claesson

Lind som restaureringshamlades för ca 20 år sedan, utan att man sparade några livgrenar. Den hade inte hamlats på många decennier, och var vid restaureringen över 20 cm vid det gamla hamlingsstället. Det har skjutit mycket skott, och levt i 20 år, men angripits av aggressiva svampar och faller nu omkull. Foto Andreas Furustam

Lönn som har restaureringshamlats felaktigt. Inga livgrenar har sparats, och därför sköt det mycket få skott första året, och dog efter det. Foto Roy Johansson

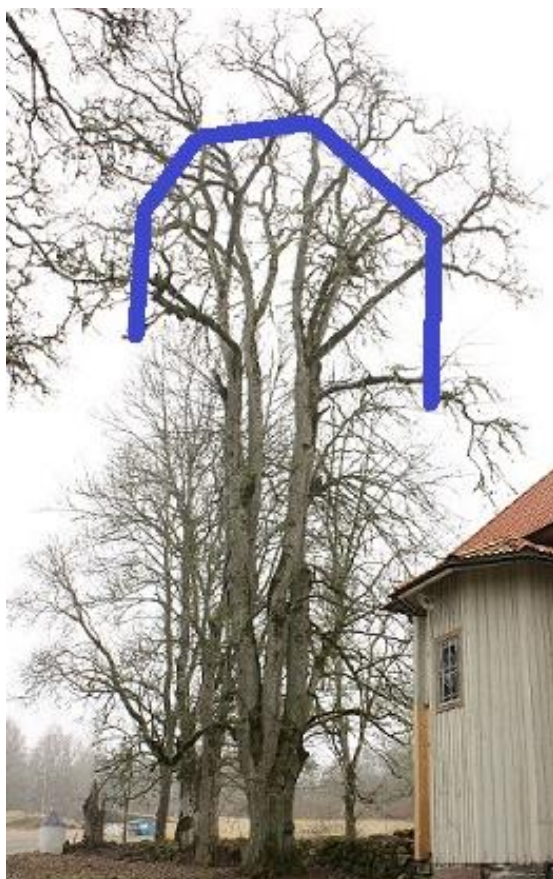

Avlastningsbeskrning

Många träd som inte hamlats på länge har svårt att klara en restaureringshamling. Då bör man istället göra någon sorts reducering av kronans storlek, genom vad man kan kalla för en avlastningsbeskrning. Om alla grenar kortas in en aning minskas kronans yta väldigt mycket, och risken för stormskador minskas i ännu högre grad. Ibland går det att göra med en stor skylift, men ofta måste klättrande arborist anlitas för att utföra en avlastningsbeskrning.

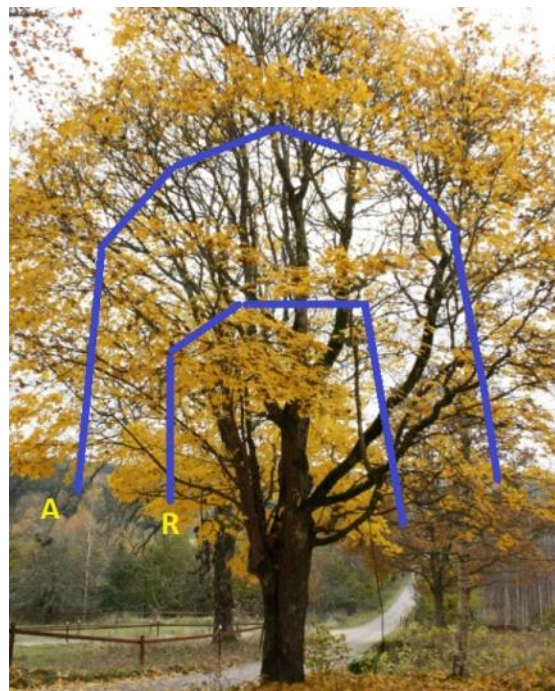
Beskrningen bör göras så att alla de längsta grenarna kortas in mellan 1-4 meter. Då blir kapsnitten bara några cm i diame-

Träd som står nära hus kan ställa till problem. Denna alm har varit hamlad, och var då så låg att den inte var något bekymmer för huset. Nu har den inte hamlats på ca 100 år, och måste åtgärdas. Den har allt för grova grenar för att kunna restaureringshamlas, men bör avlastningsbeskras enligt linjen på bilden. Foto Ingvar Claesson

ter, och träden har lätt för att skjuta ett nytt lövverk runt hela kronan. Det är förstås de känsligare trädslagen som man i första hand bör göra en avlastningsbeskrning på istället för restaureringshamling, men ofta även på ask, p.g.a. askskottsjukan, samt på andra gamla hamlade träd där grentjockleken hunnit bli väldigt stor, eller där kronan skjutit i höjden och träden har få lövbärande grenar långt ner.

Om trädet efter avlastningsbeskrningen skjuter nya skott bra runt hela kronan bör man efter 5-15 år göra ytterligare en beskrning, så att trädet blir ännu lägre och mer lättskött i framtiden. •

En lönn med ett tillräckligt bra lövverk för att restaureringshamling eller avlastningsbeskrning ska kunna göras. Den yttre linjen markerar en lämplig längd på grenarna efter en avlastningsbeskrning, medan den inre linjen markerar lämplig längd vid restaureringshamling. Men observera att vid restaureringshamling bör en del mindre livgrenar sparas i sin fulla längd. Foto Ingvar Claesson

Vid avlastningsbeskrning är ofta klättrande arborist det enda som fungerar. Här är det en lind som inte varit hamlad på många decennier, där arboristen skär ner kronans höjd med några meter. Avsikten är att återkomma efter 5-10 år och minska höjden lika mycket till. Foto Andreas Furustam.

Så här grovgreniga askar går inte att restaureringshamla, men kan behöva avlastningsbeskras för att inte knäckas av storm. Det är viktigt att också hugga ner, eller hamla, alla träd närmast dem, så att de får så mycket ljus som möjligt. Foto Vikki Bengtsson

Grenarna som biobränsle

Förr gav klenveden man fick efter hamlingen en mycket stor del av gårdens vedbehov. Den var också enkel att ta hand om med enkla redskap, jämfört med att avverka hela träd. Även idag skulle hamlingen kunna bli del av energiproduktionen. Om man har en skördare som gör jobb i närheten kan man passa på att både topphugga nya hamlingsträd och restaureringshamla en del äldre träd. Det finns också klippaggregat som kan klippa grenverket vid regelbunden hamling. Alla toppar och grenar kan bli ett bra tillskott till en risvålta för flisning.

Lövet som foder

Till skillnad från gräs, så faller inte näringsvärdet på löv alls lika mycket under säsongen. Och en del sorters löv har riktigt höga näringsnivåer. Ask har det bästa näringsvärdet och kan jämföras med ett bra vallhö.

Innan man började odla vall i mitten av 1800-talet var lövet mycket viktigt för att få djuren att överleva vintern. Inte bara getter och får, utan även kor och hästar. Höet hade ofta lågt näringsinnehåll, och stod mest för energin i fodret, medan lövet gav mycket av de andra näringsämnen.

Man skar av den yttersta delen av alla kapade grenar och samlade meterlånga kvistar i kärvar som man band om med en smidig kvist. Kärvarna var drygt 10 cm i diameter där de bands om. För att få riktigt bra kvalitet på det torkade lövet är det viktigt att binda kärvarna direkt när lövet är nyskuret, och i torrt väder hänga eller ställa dem ute, men ta in dem under tak innan daggen faller. Annars går det lätt mögel i lövet. Under tak behöver de torka luftigt ett tag till, innan man kan packa ihop dem för förvaring.

Miljöstöd

Enligt de regler som gäller 2016 kan du få 100 kr per träd och år för träd som hamlas en gång på fem år. Du kan få högst 2000 kr/hektar och år, och träden måste stå i en betesmark eller slätteräng som du har miljöstöd och åtagandeplan på. Du kan få ersättning för både gamla hamlingsträd, och nya, som topphuggs för första gången.

Rådgivning

Länsstyrelsen kan ha möjlighet att göra kostnadsfria rådgivningsbesök, och ordnar även kurser om hamling. Så titta gärna i vår kurskalender, eller hör dig för om rådgivning, innan du börjar hamla dina träd.

Text Ingvar Claesson

Ingvar.claesson@lansstyrelsen.se

Lövkärve. Foto Roy Johansson

Hamlad lind. Foto Ingvar Claesson

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Adress: Landsbygdsenheten, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Box 496, 503 13 BORÅS
Tel: (växel) 010-224 40 00 Webbplats: www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN